

upp kontakten vid barnavårdscentralen. FSS ser fördelar med en sådan uppläggning men betonar nödvändigheten att anpassa organisation och arbetssätt till lokala förutsättningar och behov. Förhållandena varierar i hög grad mellan olika kommuner från storstadsregionernas tätbyggda bostadsområden till vissa mycket glest befolkade och barnfattiga områden i de inre och norra delarna av landet.

FSS erinrar i sammanhanget om, att samarbetet mellan socialvården å ena sidan och mödra- och barnhälsovården å andra sidan berör två i viss mån skilda verksamheter, nämligen dels det uppsökande kontakt- och informationsarbetet, dels samarbetet i redan kända och pågående sociala eller medicinska ärenden.

Det uppsökande kontakt- och informationsarbetet erfordras, om man överhuvud taget skall nå även de familjer som inte redan är kända av socialförvaltningarna. Erfarenheter av försök i olika kommuner visar att en betydande andel barn och familjer med behov av stöd ej är kända av de sociala organen. Även om man av bla resursskäl på många håll måste göra prioriteringar mellan tex kommunalar eller grupper av innevånare anser föreningen det angeläget, att kontaktsarbetet i regel omfattar föräldrarna till åtminstone någon årsklass barn i förskoleåldrarna.

Med hänsyn till riskerna för negativ stämpling bör under inga förhållanden förekomma, att kontakterna begränsas till vissa utvalda "riskfamiljer". Verksamhetens karaktär av erbjudande till den enskilde bör enligt FSS:s mening också markeras.

Kontaktsarbetet bör i allmänhet kunna fördelas så mellan socialarbetarna i ett socialdistrikt, att varje barnavårdscentral kontinuerligt samarbetar med en socialarbetare. Denne socialarbetare bör

även ha till uppgift att underlätta samarbetet med handläggande socialarbetare i redan aktuella ärenden, vilket givetvis skall ske i samförstånd med föräldrarna.

Även om lokalmässig samordning har givna fördelar måste man också här ta hänsyn till lokala förhållanden och pröva olika modeller. Det är föreningens uppfattning att den allmänna utvecklingen mot distriktsförläggning av socialt arbete och samordning av distriktsgränser liksom av socialkontor och vårdcentraler här verkar i gynnsam riktning.

Den fysiska miljön och olycksfall bland barn

LARS H GUSTAFSSON:

Barnolycksfall i Uppsala I och II

Socialmedicinsk tidskrifts skriftserie nr 40 och 41

Lars Gustafsson beskriver i denna undersökning från Uppsala, dels epidemiologin beträffande barnolycksfall under en 1-

års period, dels den fysiska miljöns betydelse för uppkomsten av olycksfall bland barn.

Undersökningen omfattar 3 069 olycksfall bland barn i åldrarna 0—15 år, som under ett års tid registrerats vid Akademiska sjukhusets akutmottagning. Det motsvarar 10,8 olycksfall per 100 Uppsala-barn och år.

Av resultaten framgår bland annat att olycksfrekvensen var högst bland 2-åringarna, sedan sjönk den successivt fram till 10 års åldern för att därefter stiga något på nytt. Pojkar i alla åldrar var överrepresenterade. Utomhusolyckorna gav klart svårare skador än inomhusolyckorna och svarade för något mer än hälften av olyckorna. De vid olyckorna inblandade "riskfaktorerna" redovisas i undersökningen. Resultaten diskuteras i del I mot bakgrund av tidigare olycksundersökningar, främst nordiska.

Det i Sverige intressanta förhållandet att det under de senaste 20 åren kunnat konstateras en sjunkande olycksmortalitet, har få motsvarigheter i Europa. Morbiditeten mätt i antal vid sjukhusen registrerade olycksfall förefaller dock konstant. Undersökningen visar på att det trots detta skett förändringar i olyckspanoramats: Sannolikt har det skett såväl en förskjutning från svårare till enklare olyckstyper som en sänkning av den "äkta" morbiditeten.

I del I redovisar författaren avslutningsvis det ekologiska synsättet för analys av olycksfall bland barn. Författaren ser ett barnolycksfall som beroende på en rubbning i ett ekologiskt jämviktsystem och menar att barnskyddsarbetaren inte behöver råd av typen: "Ungar är sådana, det kan man inte göra någonting åt", "föräldrar måste se till sina barn bättre" etc. Inte heller är han hjälpt av en lång lista på produkter som "vållat" barnolyckor.

Vad han behöver är en allsidig nyanserad analys av den komplicerade bakgrunden till att den ekologiska jämvikten rubbats. Det är den jämvikten som måste återställas, och då måste alla faktorer tas i beaktande.

I del II av undersökningen var avsikten att studera hur frekvens och typ av barnolyckor varierar med befolkningsstruktur och social struktur i olika bostadsområden. Av resultaten framgår bl a att många olyckor inträffat i områden med få barn boende, men där olika "magneter" varit belägna: skolor, ridskolor, sportanläggningar etc. Avslutningsvis ges i ett diskussionsavsnitt en omfattande genomgång av centrala metodproblem inom epidemiologisk olycksforskning. Förslag lämnas till alternativa undersökningsmodeller.

Sammanfattningsvis kan konstateras att bägge rapporterna utöver att kunna ge en ökad kunskap om barnolycksfall, också representerar den typ av undersökningar, som idag behövs inom olycksfallsforskningen. Fortfarande är flödet av studier av typen epidemiologiska översikter utan analytiska moment nationellt och internationellt relativt sett stort. Analyser av den mera ingående typen kring epidemiologi och orsaksmönster för uppkomst av olycksfall saknas fortfarande nästan helt. Lars Gustafsson har med sin tidigare studie om barnolycksfall i Östersund och nu med studien om barnolycksfall i Uppsala bidragit till vår kunskap om olycksfalls uppkomst, och därmed också hur de skall förebyggas. Skrifterna rekommenderas inte bara till forskare som skall arbeta inom området, och därvid undvika egna misstag, utan även till de som anser sig behöva ett underlag för olika förebyggande insatser gärna i primärvården.

Leif Svanström

Utmärkt om åldrandets psykologi men ofullständigt om åldrandets psykiska sjukdomar

STIG BERG, EWERT MÅRTENSON:

Åldrandets psykologi

Natur och Kultur 142 s, ca kr 32: — inkl moms

Stig Berg och Ewert Mårtenson, båda psykologer, har lyckats skriva en bok om åldrandets psykologi som är både saklig och rolig att läsa. Behovet av en sådan bok är stort och aktuellt med hänsyn till tyngden av dagens åldringsfrågor. Boken är uppdelad i olika kapitel som vart och ett slutar med en sammanfattning. Sammanfattningarna samt övriga textavsnitt av speciell betydelse är tryckta på gul botten, vilket höjer bokens pedagogiska värde och underlättar förståendet och inpräntningen av kunskaperna.

Textens rytm löper mestadels flytande. Fakta läggs oftast fram på ett enkelt och koncist sätt och man stimuleras så gott som hela tiden till att fortsätta genomläsningen. Det är tydligt att författarna konsekvent har försökt använda ett enkelt språk. De har på ett lyckat sätt undvikit ett stort antal latinska och grekiska ord, vilket har medfört att relativt få ordförklaringar erfordras. Trots detta är bokens tema så komplicerat att man sannolikt inte kan tillgodogöra sig det utan vissa förkunskaper. Boken kan således knappast bli någon lärobok för t ex vårdbiträden som författarna nämner i sitt förord.

Texten blir ibland ganska entusiastisk, vilket minskar bokens saklighet, som t ex på sid 57: "kanske har framtidens åldring ..." Citatet på sid 105 "En känd industriledare sade en gång ..." gör inte saken bättre.

I kapitel 12 (sid 115—129) försöker författarna beskriva de äldre psykiska sjukdomar. Att göra detta på 14 sidor i en bok av detta format är dock omöjligt om man vill bibehålla bokens genomsnittsvärde. Martin Roth, som författarna själva använder som huvudkälla, och som inte är någon psykodynamiskt inriktad psykiater, behöver över 100 tättskrivna sidor för att i sin bok beskriva de psykiska sjukdomarna hos äldre. Att grundsynen inom psykiatri idag är psykodynamisk torde dessutom betyda att mycket finns att tillägga till det Martin Roth säger. Eftersom boken enligt författarna är avsedd att kunna användas inom utbildningen av bl a läkare, psykologer och socialarbetare som avser att arbeta med äldre, synes kapitel 12 väl klent. Att öka kapitlets omfång förefaller emellertid orimligt. Bäst vore att i en kommande upplaga utelämma kapitlet, varigenom boken skulle bli jämnare och vinna i kvalitet. Marginell finslipning skulle också kunna förbättra bokens utseende. Många diagram saknar t ex källuppgift. Man antar att kurvorna, som i och för sig är riktiga, ritats av bokens författare, men detta borde i så fall anges.

Slutligen har ett smärre fel observerats på sid 29. Att de tysta infarkterna är vanligare hos äldre är ej bevis på nedsatt smärtskänslighet.

För övrigt kan boken betecknas som utmärkt i alla avseenden. Den är en efterlängtat pionjärbok i sitt slag, och kan på ett mycket lämpligt sätt fylla ett stort behov av utbildning inom den moderna åldringsvården.

Spyridon Papaspiropoulos
Monica Ohlsson

Företagen och den personliga skyddsutrustningen

KLAS-GÖRAN LINDSTRÖM,
CARIN SUNDSTRÖM-FRISK:

Faktorer som påverkar användningen av personlig skyddsutrustning

En studie inom skogsbranschen

Arbetskyddsstyrelsen 1975
126 s

Den presenterade studien utgör en del i Arbetskyddsstyrelsens projekt: "Personlig skyddsutrustning vid arbete med motorsåg". Den nu redovisade delen är en arbetspsykologisk studie, vilken syftar till att belysa arbetarnas inställning till och användning av personlig skyddsutrustning. Undersökningen har genomförts inom skogsbranschen och gäller hjälm, hörselskydd, öronskydd, benskudd samt skyddsstövlar. Dessa representerar såväl obligatoriska som icke-obligatoriska skydd. Datainsamlingen har skett dels via intervjuer med ett mindre antal skogshuggare dels via enkät-formulär till 876 huggare.

Resultaten visar att det är en rad olika förutsättningar som måste vara uppfyllda samtidigt för att skydd skall användas. Ekonomiskt stöd från företaget vid anskaffning av icke obligatoriska skydd visar sig exempelvis i många fall vara första förutsättningen för användning. Det garanterar dock inte att skyddet blir använt ifall dess utformning medför komfortproblem eller är hindrande i arbetet. Obenägenheten att bära skydd kan således i många fall förklaras med att arbetaren ytterligare belastas i sitt arbete vilket negativt påverkar hans arbetsprestation. Hittills har det visat sig praktiskt svårgenombärbart att vid skyddets utformning uppfylla kravet på skydds-

funktion samtidigt med kravet på komfort och lätthet att använda.

Undersökningen visar således att det förhållandet som är av stor vikt för användning av personlig skyddsutrustning är företags agerande i skyddsfrågor samt skyddens utformning. Detta innebär ej att faktorer som hänföres till den enskilde individen, tex attityder till användning skulle sakna betydelse.

Studien ger ett översiktligt och fylligt underlag för den som vill sätta sig in i en del orsaksmönster till problemen med personlig skyddsutrustning. Den är alltså väl lämpad i företagshälsovårdens förebyggande arbete och för skyddsorganisationerna på företagen.

Leif Svanström

Socialgerontologi

GUNHILD HAMMARSTRÖM
TORNSTAM:

Det sociala åldrandet

Ett tvärkulturellt perspektiv

Sociologiska institutionen, Uppsala 176 s

Socialgerontologi studerar den inbördes relationen mellan äldre individer och samhälle. Den är en betydelsefull gren av gerontologien som är mindre allmänt känd jämfört med medicinsk och psykologisk gerontologi. Det är därför glädjande att ta del av Gunhild Hammarström Tornstams doktorsavhandling: "Det sociala åldrandet — Ett tvärkulturellt perspektiv". Arbetet utgår från sociologiska institutionen i Uppsala och är en studie av hur

sociala förändringar som inträffar parallellt med det kronologiska åldrandet påverkar individen. Framför allt har strukturella nivåer av det sociala åldrandet studerats: Har det skett en förändring av status, dvs den position en individ har och av prestige, dvs den respekt som visas individen av andra individer när en person går över från kategorien "icke äldre" till kategorien "äldre". Undersökningen är en sekundäranalys, dvs den baserar sig på andrahandsuppgifter från monografier och vetenskapliga rapporter. Analysen omfattar ett representativt antal samhällen indelade i tre grupper: förindustriella samhällen, övergångssamhällen med mer än 50 % av befolkningen sysselsatt i jordbruk samt industrisamhällen där jordbruksbefolkningen är i minoritet.

Problemen vid sekundäranalys liksom hos andra felkällor som kan uppstå vid bearbetning av ett så heterogent vetenskapligt material som den typ författaren använt diskuteras förtjänstfullt. Författaren kommer i korthet fram till följande resultat: Status minskar med ökande ålder i övergångssamhällen och bland nomadiserande förindustriella samhällen medan status ökar i agrikulturella förindustriella samhällen. Någon entydig statusförändring kan ej urskiljas för industrialiserade samhällen. Med avseende på prestige kan författaren inte finna några entydiga tendenser inom de studerade samhällena.

Att läsa Gunhild Hammarström-Tornstams bok har varit stimulerande på grund av de väl-skrivna inledande kapitlen. I fortsättningen har författaren dock stundom använt sig av begrepp och termer som en vanlig gerontologiskt intresserad medicinare inte vet vad de betyder. Då de inte heller förekommer i våra

vanliga uppslagsböcker har följden blivit att vissa avsnitt i boken endast kan ha intresse för personer skolade i sociologi. Anmälaren kan förstå att sådant kan inträffa i en doktorsavhandling men det känns onekligen snopet för oss som står utanför.

P. Nordqvist

Årsrapport från ILO

För ett mänskligare arbetsliv

Arbetsförhållanden och arbetsmiljö

Årsredogörelse från generaldirektören för Internationella arbetsbyrån

ILO-kommittén 92 s

I svensk översättning redovisas några av de framtida områden inom arbetslivet och arbetsmiljön, som man inom den internationella arbetarrörelsen anser viktiga. I rapporten ges en kortfattad analys av särskilt viktiga aspekter i ämnesområdet och därefter antyds de första stadierna i en långsiktig ILO-kampanj för att hjälpa alla medlemsstater att vidta snabba åtgärder för att förbättra arbetsförhållandena och arbetsmiljön. Rapporten behandlar ämnesområdena: "Säkerhet och sundhet i arbetsmiljön", "Arbetstiden", "Arbetets organisation och innehåll". Även om årsredogörelsen på många punkter ger en väl underbyggd och intressant översikt över arbetsmiljöproblemet, är skriften av begränsat intresse för Socialmedicinsk tidskrifts läsarkrets. Endast de som mera aktivt försöker följa litteraturen inom arbetslivet har något att hämta.

Leif Svanström

Våra recensenter

Docent *Percy Nordqvist* är överläkare vid Vasa sjukhus, Göteborg. Doktor *Leif Svanström* är knuten till hälsovårdsenheten i Skaraborgs län. Doktor *Spyridon Papaspiropoulos* och psykolog *Monica Ohlsson* arbetar båda vid Beckomberga sjukhus.

Böcker till redaktionen

Carl A Larson:

Vårt biologiska arv
LiberLäromedel 244 s, ca kr 82: — inkl moms

Ragnar Rylander:

Omgivning och sjukdom
Natur och Kultur 82 s, ca kr 26: — inkl moms

Harold Rosenberg, A.N. Feldzamen:

Stora läkarboken om vitaminterapi
Megavitaminer för hälsan
Lerchs Förlag AB, 319 s, kr 64: —

Anders Bruzelius, Gunnar Engström, Lars-Åke Åström:

Sociallagarna
II Socialhjälp och social omvårdnad
Håkan Ohlssons förlag 176 s

Anders Bruzelius, Gunnar Engström, Lars-Åke Åström:

Sociallagarna
III Barnavård och ungdomsvård
Håkan Ohlssons förlag 340 s

Anders Bruzelius, Gunnar Engström, Lars-Åke Åström:

Sociallagarna
IV Nykterhetsvård
Håkan Ohlssons förlag 216 s

Eva Hedlund, Greta Sörlin:

Samtal om sexuella problem
— erfarenheter och rön från rådgivningsarbete
Wahlström & Widstrand 125 s, ca kr 19: 50 inkl moms

Hans Husum, Ebba Wergeland (red):

Kamp mot helsefarlig arbeid
Handbok for arbeidere
Förlaget Oktober 512 s, Nkr 57: —

Bente Ørum:

Uddannelsernes restgruppe
Socialforskningsinstituttets meddelelser nr 13
Teknisk Forlag Köpenhamn 32 s, Dkr 11: 50

Lise Østergaard:

Testmetoden: Intelligens, personlighet, diagnose
Munskgaard Köpenhamn 171 s, Dkr 57: 50

Calvin S Hall, Vernon J Nordby:

Jungs psykologi
Natur och Kultur 124 s, ca kr 30: — inkl moms

Carl Gustav Jung:

Själens och dess problem
Natur och Kultur 282 s, ca kr 50: — inkl moms

Axel Larsen:

Psykopatibegrebet
Munskgaard, Köpenhamn 119 s, Dkr 42: 50

Gustaf Lundgren:

Grafologi
Vad handstilen berättar om människan
Natur och Kultur 252 s, ca kr 65: — inkl moms